

„A pocok esélyei az égő tarlón”

(...) A kérdés úgy hangzik — a meghívó szerint —, hogy milyenek a liberális-konzervatív alternatíva esélyei ma. Ha erre őszinte, a humorban rejtlő cinizmust sem nélkülöző választ szeretnék adni, akkor azt a címet is adhatnám egy ilyen vitaindítóknak, hogy: „A pocok esélyei az égő tarlón”. A pocok esélyei az égő tarlón persze nem a nullával egyenlők, hanem nagyon sok tényezőtől függenek, részben a pockon is múltak. A pocok tájékozódási képességétől, az általa választott stratégiától, futógyorsaságától és kitartásától rettentő sok függ ebben az egyenlőtlen küzdelemben. De a kétségkívül rajta kívül álló tényezők — mint a tűz terjedési sebessége és iránya — megint csak meghatározzák ezeket az esélyeket.

Nekünk itt az előzőekkel — mármint a terjedési iránnyal meg sebességgel — nyilvánvalóan csak annyiban érdemes foglalkoznunk, hogy van-e a pocokban olyan mélyen rejlő ösztön, amely megérzi — mondjuk — a szél megfordulását, vagy egyáltalán megérzi, hogy merre érdemes menekülni, érdemes-e lyukba bújva kibekkelni a dolgot, vagy pedig valamilyen „pocokutat” kell nyerni.

E képesség az egyszerűen liberális-konzervatívnak nevezett erőkből, eddigi politikai teljesítményük alapján, hiányzik. Tehát azt gondolom, hogy hagyatkoznunk kell a korábban felsoroltakra. Meg kell osszam másokkal is azt a tanácstalanságot, amellyel én magam is küszködöm — és úgy látom, hogy minden liberális-konzervatív politikai erő küszködik. Túlságosan közel vagyunk még a választás okozta többrétű sokkhoz, hogy valamiféle higgadt stratégia építésére mód és lehetőség nyíljon. Ugyanakkor kétségtelen, hogy az idő roppantul sürget. Sokkal rosszabbak az esélyeink, semmint hogy vesztegetni való időnk lenne. Ezzel az ellentmondással kell elsősorban is megküzdenünk.

Ezeket a politikai erőket az Elek István által már érintett belső zavartottság jellemzi. A vereség feldolgozása intellektuális és lelki téren egyaránt várat magára. Nem világos, hogy ezek a pártok, ezek az erők milyen öndefiníciót kívánnak maguknak adni. Természetesen az sem közböcs a jövőt nézve, hogy ennek a feldolgozási folyamatnak — ha végbemegy egyáltalán — milyen személyi konzekvenciái lesznek.

Meg kell említeni, hogy ezek a politikai erők az anyagi bázis teljes hiányával kell hogy szembenézzenek a következő ciklusban. Ha egyáltalán volt nekik ilyen, akkor azokat a választási kampányban felélték. Ugyan csak ez mondható el a sajtópozíciókról, azok összezsugorodásáról. (Itt zárójelben jegyzem meg, hogy a Fidesz annyiban van könnyebb helyzetben ennek „megemésztésével”, hogy mindig is ezzel a problémával küszködött: mindig csak és annyiban ju-

tott nyilvánosságához, amennyiben a vele két oldalról szembenálló politikai erőknek — éppen a másikkal szemben eszközként használva a Fideszt — ez érdekében állott.)

Úgy látom, hogy mindegyik politikai csoportosulásban önbizalomvesztés ment végbe. Ezt némelyek még kiválóan képesek leplezni azzal, hogy ma is a választások előtti magabiztos retorikát használják. Azonban, ha mélyebben beletekintünk ezekbe a pártokba, akkor láthatjuk, hogy ez csupán a felszín. Az önbizalomvesztés oka valójában a körül a megállapítás körül keresendő, amelyet Körösi András fogalmazott meg; nevezetesen: a polgári közéleti képviselő nem feltétlenül a jobboldal monopóliuma, már amennyiben ezek a pártok magukat egységesen a jobboldal részének tekintik.

Tehát fel kell tenni azt a kérdést: van-e szükség ránk? Van-e szükség ezekre a pártokra? Azt gondolom, ezt személy szerint is fel kell tenni minden egyes, pártban működő embernek. Ezeknek a pártoknak az elitjei, és talán még az aktivista hálózata is jelentős részben morális megfontolások alapján került abszolút amatőrként a politikai életbe. És itt az amatőrt nem a dilettánsal azonosítanám. E politikusok amatőrök annyiban, hogy nem tekinthetők professzionális politikusnak. Nem tekinthetők tehát olyanoknak, akik minden körülmények között képesek a politikában megmaradni. Nagyon sok — tán a legtöbb — ma ellenzékben ragadt politikus számára egzisztenciális szorítás nem létezik, hiszen jóval nagyobb biztonságot, jövedelmet élvezhetne a politikán kívül. Nekik csupán morális motivációik vannak. Ha ezek elfognak, akkor ez önmagában kérdésessé teheti az általuk reprezentált politikai irányzat jövőbeli esélyeit.

Számba kell venni a következő felismeréseket, amelyeken keresztül mentek vagy keresztül fognak menni ezek a pártok, csoportok. Én már a szóhasználatban is bizonytalan vagyok, hiszen a liberális-konzervatív gyűjtőfogalom alatt hol három, hol négy, hol két pártról beszélünk, miközben ezek a pártok külön-külön is több pártot alkotnak. Tehát vegyük sorra ezeket a felismeréseket.

Együttműködés vagy megsemmisülés

Úgy látom, minden egyes pártban végbement az a felismerés, hogy az ellenzéknek maradék pozíciói megőrzése érdekében, az élete érdekében — hogy egy kicsit durvábban fogalmazzak — együtt kell működnie valamilyen formában. Ez az együttműködés a lét és nemlét kérdését döntheti el. Szemben az előző négy évvel, amikor ilyenfajta kényszerűség az ellenzéki pártok között nem létezett, bár néhányan szerették volna el-

hitetni, mindenféle szélsőjobboldali veszélyre hivatkozva.

Vitatkozom azzal a kijelentéssel, amely azt mondja, hogy a vereség nem katasztrofális. Én azt gondolom, hogy a vereség igenis katasztrofális, mert a megsemmisülés lehetőségeit hordozza magában. Ma már nem az a kérdés, hogy befellegzett-e a hárompólusú rendszernek, amelynek létre a Fidesz a stratégiáját alapozta, hanem a kérdés az, hogy „egypólusú” politikai rendszer jön-e létre, vagy pedig valóban kétpólusú politikai váltógazdálkodás alakul ki.

Ehhez hadd tegyek még egy vitatkozó megjegyzést. Azt gondolom, Magyarországon ma nincs két liberális párt. Két olyan párt van a parlamentben, amelyik magát liberálisnak definiálja, és különböző mértékben kötődik a liberális internacionáléhoz is. Azonban, ha a választók motivációját tekintjük, s akár érték-, akár érdekszempontú szavazókat vizsgálunk, akkor azt gondolom, hogy a két pártra szavazók eleve nem tekinthetők liberális szavazóknak. Meggyőződésem, hogy Magyarországon — bizonyos felmérések is ezt mutatják — nincs stabil liberális értékrend a társadalomban. S azt gondolom — ezt Tölgyessy Péter is érintette —, hogy a „liberális szavazók” érdekeiket követve is nagyrészt az MSZP-re szavaztak, tőlük várják a piacgazdaság számukra hasznos továbbépítésének programját.

Visszatérve a fő gondolatmenet-hez: az említett pártokban késik annak felismerése, hogy az elmúlt négy év politizálása nem folytatható tovább. Sokan vannak a parlamentben az ellenzéki padosorokban olyanok, akik szerint ott kell folytatni, ahol a választások második fordulójában abbahagyták. Meggyőződésem, hogy ennek a felismerésnek az elmaradása nem az együttműködést teszi csupán lehetetlenné ezek között a pártok között, hanem ezeknek a pártoknak az eltűnésével fog együtt járni.

Két forgatókönyv...

Megítélésem szerint két szélsőséges forgatókönyv képzelhető el a következő választásokig előretekintve. Az egyik forgatókönyv arról szól, hogy ez a koalíció bebetonozza magát. Erre minden jogi és jogon kívüli eszköz a rendelkezésére áll.

Ez két alvariációt jelenthet. Jelenthet egy stabil, több cikluson keresztül folyó kormányzást e két párt részvételével. S létezik majd ellenzék-ként valamilyen formáció, a kormányra kerülés legcsekélyebb esélye nélkül. Azt kell mondjam, hogy minél nagyobb hányadot fog majd kitölteni a médiumokban a Kisgazdapárt elnöke az ellenzékre jutó időmennyiségből, annál inkább látható lesz, hogy ez a fajta stratégia a kormánykoalícióban megfogant. Minél inkább ez lesz majd az ellenzéki al-

ternatíva, annál inkább lesz ez az ellenzéki alternatíva mérvadó társadalmi csoportok számára komolytalan, elfogadhatatlan.

A következő ilyen *allehetőség*, hogy e két koalíciós párt körül formálódik majd ki a kétpólusú változáskódás jövője. Ez egy kimondott stratégiai irány, tehát nem kell különösebben a sorokból kiolvasni.

lanságom majd e körül fog leginkább láthatóvá válni.

Itt újabb kérdések vetődnek fel. Egyrészt, hogy *meddig terjedjen* ez a jobbközép csoportosulás, figyelembe véve a mai kínálatot. Erre különböző, egyelőre ki nem mondott válaszok léteznek. Vannak, akik azt mondják, hogy e blokknak a Kisgazdapárttól kell a KDNP-n és az

Megjegyzem, — Tölgyessy Péterrel összhangban — az a véleményem, hogy ennek a jobbközép csoportosulásnak a jövőbeli esélyeit is az fogja meghatározni, hogy milyen csoportok tudják ennek arculatát a legnagyobb mértékben befolyásolni. További kérdés, hogy milyen legyen ezek között az alkotóelemek között a viszony a jövőben.

Három lehetséges megoldás képzelhető el. Egy *laza konföderáció*, amelyben tulajdonképpen ellenzéki együttműködés valósul meg a parlamentben. Létrehozható egy *pártszövetség*, amely belül tagolt, és viszonylag önálló, független csoportosulásokból áll, ugyanakkor kifelé egységesen képes fellépni. És végül elképzelhető — bár ennek talán ma kisebb az esélye — egy *pártfúzió*, akár olyan módon, hogy az alkotóelemek egy új pártban olvadnak össze, akár olyan módon, hogy részben megszűnnek mint pártok létezni, és a belőlük megmaradó párteltek vagy párttagság a legerősebb és legéletképesebbnek tűnő pártba tömörül.

Végül pedig azt a kérdést is fel kell tennünk, hogy mely lépéseken keresztül tudunk eljutni a kívánt célhoz: feltéve, hogy tudjuk, mi ez a kívánt cél.

Számolnunk kell azokkal a nehézségekkel, amelyek mindenképpen — bármilyen megoldást is válasszunk — elébünk fognak tornyosulni. A szervezetek tehetetlenségi erejére gondolok, önfenntartó ösztönére, a pártapparátusok, a pártvezetőségek, a pártelnökök, főtítkárok, altitkárok és egyéb funkcionáriusok azon érthető törekvésére, hogy nem szeretnék az első sorból a másodikba kerülni.

Arról is esett már szó, hogy a pártok helyi tagsága és elitjei között meglehetősen *mély sérelmek* léteznek. És természetesen félelmek is megfogalmazódnak a másik vélt vagy valós hátsó szándékaival kapcsolatban. Mindenki felteszi magának azt a kérdést — itt visszautalnék a politikuskor amatőrizmusról mondottakra —, hogy milyen pártban szeretnének lenni. És felteszik ezek az emberek azt a kérdést is: vajon megéri-e energiákat befektetni egy olyan pártba, amelybe igazából nem szívesen tartoznának. Nem inkább a tisztességes polgári egzisztencia-e a mindenféle szempontból kifizetődőbb számukra? Képesek-e tehát ezek a politikusok, ezek a párteltek azokat a kompromisszumokat megkötni egymással, amely kompromisszumok nélkül semmiféle egységesülés semmilyen szervezeti formában nem következhet be.

Szintén szó volt ezen pártok társadalmi bázisának ingatag voltáról, részint arról, hogy a Kisgazdapárt és a KDNP szavazóbázisának jelentős része — mindenféle cinizmus nélkül mondom — négy éven belül jelentős részben ki fog halni. Ugyancsak szót kell ejtenünk a Fideszről, amely megint csak problémákkal küszködik. Túlságosan fiatal, éppen ezért bizonytalan, ingatag és nehezen mozgósítható a szavazóbázisa. Kérdés, hogy vajon négy éven belül ezek a választók nem nőnek-e ki a Fideszt. Mert megítélésem szerint is túlságosan generációs párt a Fidesz, sokkal inkább, mint korábban volt.

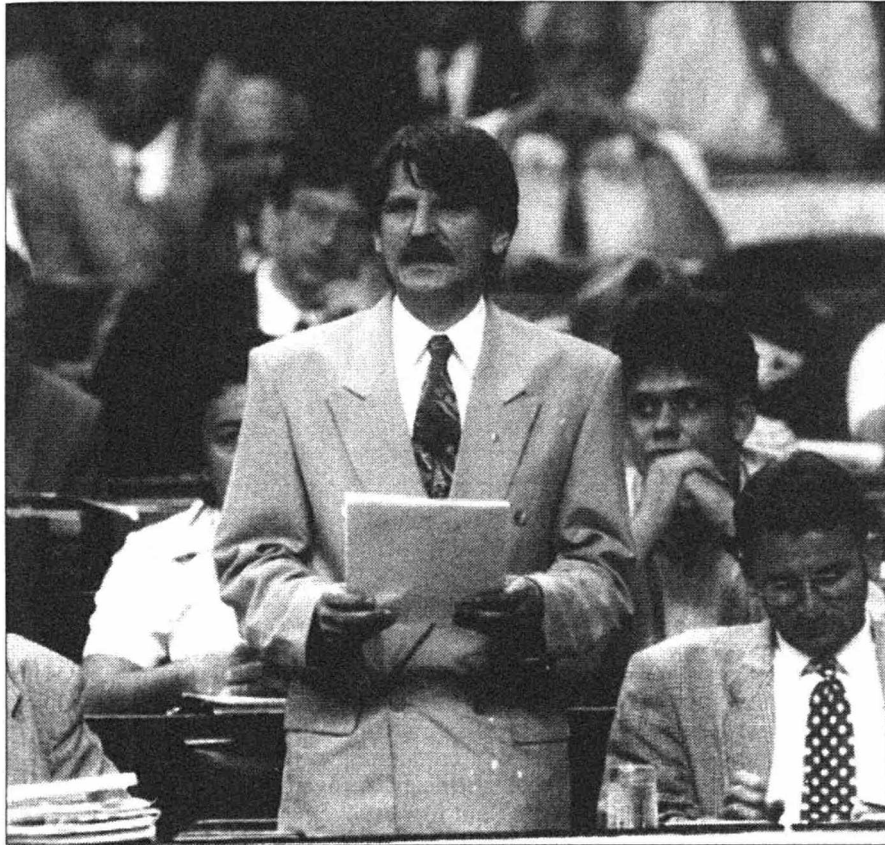
(Itt zárójeles megjegyzést kell tennem: természetesen a túlélés esélye akkor nő, ha a Fidesz képes ezeknek a generációknak alternatívát megfogalmazni, képes elhitetni, hogy jövőbeli egzisztenciájuk a magyar polgárosodástól függ. Képes olyan utat mutatni számukra, amelyen elérhetővé válik a tulajdonhoz jutás, a tulajdonnal való rendelkezés. Az alternatíva természetesen elsősorban ezeknek a generációknak az elítjéhez kell hogy szóljon. Azt gondolom, ennek a négy pártnak a kudarca éppen abban volt megfogalmazható, amit leggyakrabban a Fidesszel kapcsolatban mondtak el, vagyis: nem volt képes olyan értelmiségi elitet megszólítani és maga köré toborozni, amelyen keresztül a társadalom többi rétegével, csoportjával kommunikálni lett volna képes.)

Az ígéret földje?

Az anyagi bázis hiányáról, a gyenge szervezethez való, a társadalmi kapcsolatok gyökereinek a hiányáról, a sajtóról már beszéltem. (...) De hadd idézzem, amit *Áder János* idézett a közelmúltbeli Fidesz-választmányi ülésen. Talán többen látták Andrzej Wajdának *Az ígéret földje* című filmjét, amely a lengyel eredeti tőkefelhalmozás korában játszódik. A következő jelenet foglalja keretbe a filmet. A lengyel társadalom három markáns típusát képviselő, egyaránt vagyontalan fiatalember elhatározza, hogy tőkést farag magából. Nekik a következő kulcsmondatuk van (amely kulcsmondatot én szeretnék optimizmusom alátámasztásául is a magunk figyelmébe ajánlani): *Nekem sincs semmim, neked sincs semmid, neki sincs semmije, tehát hármunknak együtt pontosan annyink van, amennyivel megalapozhatunk egy vállalkozást.*

Végezetül: minden okoskodás dacára a konkrét teendőkre adott válaszok sokkal inkább el fogják dönteni a jövőt, semmint a teoretikus elképzelések. A Fidesz oldaláról egy jobbközép polgári alternatíva megfogalmazására irányuló szándék — gondolom, senki által kétségbe nem vonhatóan — létezik, hiszen '90-ben a kormányzati nagykoalíció, majd a fővárosi nagykoalíció meghirdetése, aztán a hatpárti tárgyalási javaslat, és végül a polgári középerők összefogása — az ominózus orbáni gondolatkiáltás — mind erről szólt, csak más megfogalmazásokban. Sőt, azt is mondhatnám, hogy a Fidesz rövid távú politikai karrierjét is hajlandó volt feláldozni ezért a célért.

A következő hetekben, hónapokban az önkormányzati választásokra való felkészülés, az ott megnyilvánuló együttműködési szándék és képesség lesz az, ami jelentősen befolyásolni fogja az ellenzéki pártok jövőbeli esélyeit. Azonban meggyőződésem szerint ennél is fontosabb, hogy megkezdődjék a jövőbeli liberális-konzervatív polgári jobbközép szellemi háttérének kimunkálása. Ezt a munkát azonban már elsősorban nem politikusoknak, hanem értelmiségieknek kell az ilyen és ehhez hasonló fórumokon elvégezni.

Kövér László beszél a parlament nyári rendkívüli ülésének harmadik napján

Ezt némely, a kormányhoz ma közel álló értelmiségi gondolkodó vagy politikus kimondja, vagy már korábban is kimondta. Korábban *Szabó Miklós* írt olyan tanulmányokat, amelyekben világosan kifejtette, hogy tulajdonképpen minden, ami modern, az az SZDSZ-en belül megfogalmazható, létezik. Minden más tehát fölösleges. Újabban az SZDSZ mellé odateszik az MSZP-t is. Emellett nyíltan kétségbe vonják az ellenzéki pártok — leginkább a Fidesz — létjogosultságát. (...)

A másik szélsőséges forgatókönyv pedig az, hogy *az inga visszaleng* balról jobbra, mert ez a kormány képtelen lesz kielégíteni azt a hihetetlen mértékű várankodást, amely vele szemben megfogalmazódott. Ha így lesz, akkor azok maradnak életben, akik erre az ingára középen felkapaszkodnak. Akik pedig nem kapaszkodnak fel, eltűnnek. Itt tehát az a kérdés vetődik fel, hogy lesz-e jobbközép, vagy csak egy radikalizálódó jobboldal lesz a jövőben, mint egy másik lehetséges pólus, hiszen ez a forgatókönyv a politikai szerkezet polarizálódását tartalmazza.

E két szélsőséges forgatókönyv megvalósulása esetén egyértelmű, hogy nincs jogosultsága jobbközépről gondolkodni. Tehát valahol a két szélső alternatíva között van az, amiről beszélünk, vagy amiről beszélni érdemes: vagyis, hogy a következő kormánykoalíció magja egy jobbközép csoportosulás legyen. Ennek a hogyanjáról érdemes igazán gondolkodni, valamit mondani, és tanácsa-

MDF-en keresztül, esetleg a Fidesz *Torgyánnal* összeállni. De a Kisgazdapárt 8 százaléka mindenképpen szüksége van egy ilyen tömörülésnek, ezt nem szabad semmibe hagyni. A többivel pedig nem érdemes foglalkozni. (...)

Van egy olyan válasz is természetesen — ezt ma már egyre kevésbé és egyre halkabban mondják csak ki —, mely szerint a Fideszt az MDF-be tagolva, integrálva látnának egy jobbközép csoportosulást létrehozhatónak. A magam részéről úgy látom: e két alternatíva sem nem szimpatikus, sem meg nem valósítható.

... és a harmadik

Tehát maradunk abban, hogy lehetséges egy harmadik variáció is, mely szerint *a KDNP-től az MDF-en és a Fideszen át az SZDSZ bizonyos csoportjaiig terjedhet ez a kör.* (...)

A következő kérdés: milyen politikai csoportosulás vagy párt legyen ennek a jövőbeli konglomerátumnak a középpontjában, ki határozza meg ennek az arculatát. Talán az előző kérdésselvetésre célszerű visszautalni, mely szerint vannak különböző elképzelések, ambíciók, hiszen természetesen mindenki szeretné ebben a leendő jobbközép csoportosulásban középen elhelyezni magát. És attól függően terjed a befogadó készsége, hogy mennyiben tudja e közbülső, centrális, meghatározó pozícióját megőrizni.